

ВИДИ МОДЕЛЕЙ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ВИРОБНИЧИХ СИСТЕМ

Я.Ю. Горголюк, аспірант

Одеський національний політехнічний університет
м. Одеса

Модель економічної поведінки виробничих систем формується в залежності від ряду факторів, залежить не лише від внутрішньої діяльності, а й від прямого чи опосередкованого впливу зовнішнього оточення та здатності пристосовуватися до його змін.

Серед дослідників, що класифікували моделі економічної поведінки виробничих систем в залежності від сфери та умов функціонування, слід відмітити роботи Городні Т., Данилюк М., Єлісеєвої О., Заїки Ю., Капленко Г., Карачиної Н., Міклухи О.

В роботах деяких авторів розглядаються поняття типів та моделей економічної поведінки виробничих систем як синоніми, що ідентичні один одному, зі схожими ознаками та властивостями. В дослідженнях Н. Карачиної можна побачити відмінність між цими термінами. Тип економічної поведінки визначається як різновид економічної поведінки, яка характеризується певними істотними рисами [1, с. 158]. Модель економічної поведінки – це опис логічного зв'язку мотивів та пріоритетів економічної поведінки суб'єктів [1, с. 58]. Поняття моделі економічної поведінки може об'єднувати в собі декілька типів економічної поведінки виробничих систем, тому цей термін є більш широким та складним.

Розглянемо класифікацію та характеристику моделей економічної поведінки виробничих систем в дослідженнях деяких вітчизняних науковців.

Вивчаючи стратегії управління виробничими системами в надзвичайних умовах, Міклухою О. [2, с. 187] особливу увагу було зосереджено на стратегічній поведінці виробничих систем та виборі стратегічної моделі поведінки виробничих систем у визначених умовах. Запропонований відповідний алгоритм вибору стратегічної моделі поведінки виробничої системи в умовах надзвичайної діяльності має варіації між консервативною та активною моделлю.

Консервативна модель забезпечує збереження господарських зв'язків, старої структури і асортименту продукції, зниження обсягів господарської діяльності (скорочення працівників, проведення ремонту власними силами, зниження заробітної плати) та згортання інвестиційних проектів.

Активна модель вимагає пошуку можливостей для встановлення нових господарських зв'язків, розробки нових проектних рішень, залучення інвестиційних коштів, зміни в організаційній структурі виробничих систем, зміни асортименту і структури випуску продукції та нарахування заробітної плати в залежності від результатів діяльності [2, с. 188].

На основі більш деталізованих прикладних результатів в розрізі вибіркового дослідження поведінки суб'єктів господарювання, темпів та механізмів їх адаптації до ринкових умов Капленко Г. [3, с. 11] було запропоновано три моделі економічної поведінки виробничих систем: деструктивну, конструктивну та змішану. Ці моделі характеризуються в цілому сукупністю дій та заходів, які пов'язані із пошуком, створенням, збереженням, розширенням і використанням місць прикладання зусиль, відповідних джерел одержання і розподілу доходів, або ж навпаки – з обмеженням та згортанням активності на ринку.

Карачина Н. [1, с. 161], концентруючи увагу на особливостях функціонування вітчизняних виробничих систем, тобто реальних процесах, вважає, що основою їх поведінки є обраний напрямок діяльності: виробничий, змішаний (поєднання виробничої, фінансової, інвестиційної діяльності), рентоорієнтований, який повинен забезпечити соціально-продуктивну діяльність.

Відтак, виділяються три моделі:

- 1) модель виробничоорієнтованої поведінки;
- 2) модель змішаної поведінки;
- 3) модель рентоорієнтованої поведінки.

Ці моделі за змістом не суперечать вищезазначеним і, скоріше, логічно включають такі, адже, діючи в ринкових або наближених до ринкових (змішаних) умовах, кожна із трьох моделей може бути консервативною чи активною; деструктивною, консервативною чи змішаною.

Для моделі виробничоорієнтованої поведінки виробничих систем пріоритетним є виробничий розвиток, що представляє собою різноплановий процес зміни техніки і технології, вдосконалення або погіршення на цій основі організації виробничих підрозділів, виробничих процесів та економічних показників роботи виробничих систем.

Модель змішаної економічної поведінки характеризується поєднанням виробничого розвитку з іншими видами діяльності (надання оренди, лізинг, здійснення фінансових операцій, інвестиційна діяльність).

Модель рентоорієнтованої економічної поведінки є відображенням відсутності виробничого розвитку, підприємницьких засад основаних на забезпеченні соціально-продуктивної діяльності та задоволенні власних інтересів найбільш вагомим агентів без будь-якої користі для виробничих систем [1, с. 162].

На думку вітчизняного дослідника Заїки Ю. [4, с. 85] у сучасному складному і динамічному оточенні із

двох існуючих (традиційна і гнучка) типів моделей економічної поведінки лише адаптивні структури забезпечують ефективність економічної поведінки, завдяки зниженню ступеня формалізації, а також децентралізації прийняття рішень сучасні виробничі системи отримують більше шансів на виживання і розвиток в турбулентному оточенні. На цій основі автор виділяє п'ять варіантів моделі економічної поведінки виробничих систем гнучкого типу в залежності від їх здатності та готовності активно реагувати на зміни у зовнішньому середовищі.

«Модель 1» – характеризується відсутністю у вищого керівництва уявлення про зміни у навколишньому середовищі, що можуть впливати на здатність виробничих систем переорієнтувати свою поведінку на інші напрями та способи функціонування, відсутністю інноваційної свідомості, спостерігається застій, стабілізація або погіршення результатів діяльності [4, с. 85].

«Модель 2» – характеризується подібними результатами діяльності виробничих систем згідно «Моделі 1». Основна відмінність в тому, що вище керівництво стежить за змінами у навколишньому середовищі, але у нього відсутнє уявлення про те, як продуктивно діяти або пристосовуватися до них. Практично не проводяться дослідження ринку.

«Модель 3» – характеризується недостатньою компетентністю вищого керівництва, тобто наявністю знань про важливість внесення змін у поведінку виробничих систем, але відсутністю порядку дій введення цих змін (почати з аналізу навколишнього середовища або визначення власних сильних сторін і області невизначеності).

«Модель 4» – характеризується здатністю здійснювати аналіз сильних і слабких сторін діяльності виробничих систем, можливостей і загроз зовнішнього середовища, здатності визначати свої потреби, обґрунтовувати поведінку та розробляти стратегію розвитку. Проте дана модель економічної поведінки має обмежені навички, знання та можливості, в результаті чого потребує значних проміжків часу для реалізації у своїй поведінці змін, що відбуваються у навколишньому середовищі.

«Модель 5» – характеризується високою компетентністю вищого керівництва вмінням здійснювати необхідні зміни у діяльності виробничих систем, в сенсі реалізації відповідних змін в методах організації, економіки, технології, техніці, управлінні сучасною компанією в турбулентному середовищі, а також створювати і впроваджувати інноваційні стратегії [4, с. 86].

В залежності від обраної моделі економічної поведінки діяльність всіх виробничих систем направлена на відповідний розвиток. В даному значенні вище керівництво повинно опиратися на свою компетентність, знання та вміння, враховувати будь-які зміни, що відбуваються у зовнішньому середовищі і пристосовувати їх до поведінки виробничих систем. Від швидкого реагування на дані зміни та ефективного їх впровадження в функціонування виробничих систем буде залежати їх подальший розвиток, інноваційна діяльність, зміцнення потенціалу.

Література:

1. Карачина, Н. П. Економічна поведінка машинобудівних підприємств : теорія, методологія, практика управління [Текст] : монографія / Н. П. Карачина. – Вінниця : Книга-Вега, 2010. – 416 с.
2. Міклуха, О. Л. Моделювання стратегії управління підприємством в умовах надзвичайної діяльності [Текст] / О. Л. Міклуха // Вісник українського державного університету водного господарства та природокористування. Економіка. Збірник наукових праць. Випуск 11. – Рівне : УДУВГП, 2004. – С. 185–190.
3. Капленко, Г. В. Формування економічної поведінки підприємств [Текст] : автореф. дис... канд. екон. наук : 08.06.01 / Г. В. Капленко ; НАН України ; Інститут регіональних досліджень. – Л., 2005. – 20 с.
4. Заїка, Ю. А. Науково-методичні основи моделювання поведінки підприємств [Текст] / Ю. А. Заїка // Причорноморські економічні студії. Збірник наукових праць. Випуск 13–2. Одеса, 2017. – С. 85–88.

УПРАВЛІННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА ПРИКЛАДІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

К.О. Кузнєцова, к.е.н.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
м. Київ

Економічний розвиток сучасного світу характеризується глибокими структурними перетвореннями національних та міжнародних виробничих, торговельних та фінансових систем на шляху формування єдиного глобального комплексу, який має на меті об'єднання всіх країн в цілісне світове господарство. Досвід післявоєнного розвитку світу показав, що один з ефективних шляхів забезпечення сталого розвитку національної економіки є використання факторних переваг країн в системі міжнародного поділу праці та утворення інтеграційних угруповань. Найбільш розвинутим інтеграційним об'єднанням у світі на сьогодні є